DISPUTATIO MEDICA
EXHIBENS

ÆGRUM QVARTANARIUM

QVAM

DEO FAVENTE

AUTORITATE ET CONSENSU

GRATIOSI MEDICORUM ORDINIS
IN INCLYTA VIADRINA

PRÆSIDE

VIRO NOBILISSIMO EXCELLENTISSIMO ATQVE EXPERIENTISSIMO

DN. IRENÆO VEHR,
MED. D. HUJUSQVE P. P. ORDINARIO
FACULT. MED. h. t. DECANO

*DN. PRÆCEPTORE, PROMOTORE ET PATRONO
OMNI TEMPORE HONORATISSIMO*

D. APRILIS ANNO M. DC. LXXX.

*PUBLICÆ PHILIATRORUM DISQVISITIONI
SISTIT*

ADOLPH. FRIEDERIC. GERRESHEIMIUS,
SVEVO-COLONIENSIS.
A. & R.

H. L. Q. S.

FRANCOFURTI AD VIADRUM,
Typis JOHANNIS COEPSELII, Acad. Typogr.

PRÆFAMEN.

QVicquid in ſanis edit actiones ſanas, id ipſum in Morbis edere actiones vitiatas, *veriſſimô dictum Axiomate. Parili laude dignum illud* Wirdigii: Spiritus eſſe ſanitatis & Morborum ſubjectum. *Si quæratur 1. quid ſit ſanitas? non abſonum cenſuerim illam cum Præceptore quondam meo* D. D. Barnero Colleg. Inſtitut. *per* fermentorum ac ſpirituum cum organis ſuis habitudinem debitam *definire, præſupponendô* Principium Vitale, *quod in* Spiritibus, *ac eorum formali* Luce *conſiſtit. Si enim reſpicimus* Naturam *ipſam, quæ ſecundum* Hipp. Morborum Medicatrix *exiſtit, illa cum aut unicè hoc Vitale Principium ſit, aut potisſimum, in eô conſiſtat, (quî enim Naturæ motus, quos ita appoſitè vocamus, ſine hoc impetum faciente fierent?) dum ei debitô remediorum uſu ſuccurrimus,* ultrò expellit quod ſibi (*ceu iterum loquitur Divinus Senex*) noxium perſentit; *ſive fermentium hoc ſit, ſive idea aliqua, ſive etiam occaſionale aliud? Et hoc ſpontaneô motu, vi propriâ facit. 2. Si quæratur quid Morbus ſit? pariter non male reſponderi putaverim:* Eſſe Principium vitale ſubſtantiâ, Menſurâ, motu, functione atque aliter ab occaſione quacunque (*ſic* Hippocrates *illud quod noxium eſt etiam appellat*) alteratum. *Inde* Helmontius *pasſim urget: In Cadavere, utut cauſa Morbi adſit,*

e.g.

e.g. Calculus Tortor &c. nihilominus Morbum præsentem dici non posse. Et quoniam Morbus formaliter in Vitalis Principii alteratione, genericè spectatâ, consistit, sensus & motus autem vitæ connexa sunt, ab eodem Vitali Principiô vitia eorundem dependeant necesse est. Sic cum furore illius [liceat mihi usitatum hodie pluribus loquendi modum sequi] in cerebro deliria sunt, furore in M.S. febres furore in intestinis, fluxus; Et sedatô solummodo furore [quod usu fere Opii fit, non eam certe adstringendi vim habentis, ut unicô granulô tantam fluentis materiæ copiam sistere possit, sed vi sua Narcoticâ spiritus unicè figentis ac demulcentis] cessant Deliria, Febres, Fluxus. Quam in rem cum multa dicere liceat, nolo tamen hic prolixus esse. Spero autem lucem dicto Dogmati accessuram ex sequenti de Febre Quartanâ, *Dissertatione, utpote cujus Affectûs formalis ratio pariter in alteratione [genericè sumptô vocamine) Principii Vitalis, consistit: Hunc in* Exemplo *contemplari paulò fusius, atque secundum Methodum ab Excell. D.D. Præside in Collegio Casuali nuper traditam evolvere sic, ut Disputationis instar esse posset tractatio, tulit animus, quando ut publicum quoddam specimen ederem Patronorum persvasit consilium. Jubeat DEUS O.M. feliciter cedere negotium.*

HISTO-

HISTORIA,

JUvenis XIX. annorum, habitus cum valeret ſatis boni, ſtudiis addictus Academicis, ſed & exercitiis, qvæ vocant, pariter deditus, hisque ubi in Palæſtra incaluit domum rediens, cereviſiam frigidam Falkenhagianam ingurgitare ſvetus; qvem æſtate ſuperiore fructibus horariis variis, in ſpecie malis perſicis ad nauſeam usque ſe expleviſſe novimus; Poſtqvam ingruente Autumno, quo Febres Tertianæ & Qvartanæ paſſim graſſabantur, Febre Tertiana Intermittente correptus, eâdemque aliquoties afflictus, interim ingruente Paroxyſmo aliàs ſpiritu Vini, aliàs Zingibere in China condito, durante vero æſtu febrili, ad ſitim compeſcendam, Cereviſiæ ante dictæ menſurâ non unâ atque intermiſſionis die Elixir Proprietatis, Parac. crebro uſus eſſet: Exacto Menſis & qvod excurrit ſpatio, non qvidem triduo qvovis redire amplius febrim experitur, habet

 autem

autem qvartâ quâque die pejus. Nempe circa horam ante meridianam, primò decimam, deinde nonam, hodie octavam, anomaliam sive displicentiam aliqvam cum pandiculatione & oscitatione, mox leve frigus, paulo post horrorẽ, denique rigorem sentit, atque hunc similem illi, qvi sub intensissima hyeme accidit, ita ut dentes crepent, totumque corpus vehementer concutiatur, non sine doloris in spina dorsali artubusque sensu, qvo ossa qvasi contundi videntur. Adest simul nausea atque in hypochondrio sinistro qvædam qvasi tensio. Succedit deinde post horam calor, non subito effulgens, sed paulatim augescens, interim acris; qvo durante sitis urget, declinante sudor erumpit. Hæc dum patitur 20. fere horæ elabuntur. Pulsus, qui cessante horrore tardi & rari, freqventiores fiunt cum æstus viget, sed in tarditate constantes sunt. Urinæ variæ, sed omnes crudæ, colorantur interdum cum multâ subsidentiâ. Appetitus prostratꝯ, alvus tarda, Langvor totius corporis magnus, facies decolor, ubique Macies. Petit, â Medicamentorum usu non alienus, Consilium.

RESO-

RESOLUTIO.

Affectus qvocum Æger conflictatur est *Febris Quartana intermittens:*

Febris, qvæ olim juxta Servium Honorat. *Comm. in lib. 7. Æneid.* Hebris, Græcis πῦρ, πυρετὸς, βρυχετὸς καὶ ῥῖγος dicebatur, Paracelso *Tr. de Pestilit. Tom. 3. p. 46.* Morbus Nitri ♁is incensi, Germanis communiter das Fieber oder Feber / item das Frieren / das Kalte appellatur. Sicuti autem vox hæc, secundum originem, (est enim procul dubio à fervore potius, quâm, ut vult *Perottus* à feritate, aut à Febrio pisce, de quo *Scaliger Exercit. 218.* febris dicta) fervidum calorem significat, consentiente *Trincavello in 1. Gal. lib. de differ. febr.*; Quamvis alii, qui ad antiqvum Verbum *Februo*, i. e. purgo, aut inde derivatum nomen *Februum*, i. e. purgamentum, juxta Laurenbergium *Antiqvar. p. 175.*; hincque nominatum Romanorum festum *Februa*, natales illius referre malunt, depurationem potius Massæ Sangvineæ eâdem notari existiment; quod non placet adeò Rollfincio *Ord. & Method. Cognosc. & Cur. febr. General. p. 11.* ut & Relovio *Diss. de Febre Petechiali c. 1.* Ita quoad rem Febris nihil aliud est, quam exæstuatio Calidi s. Spiritus Vitalis. Sic teneo cum Lindenio *Meletemat. Part. III. §. 69;* adeôque Vestigia laudati Viri premens, tribuo ægro nostro *Morbum strictè dictum*, & in specie, respectu partis affectæ *Morbum Spiritalem*, respectu Vitii *Superamentum*, respectu Organisationis *Similarem* s. *Materiaturæ*; specialius *Morbum Motionis*, s. qui in Spiritus inordinatâ motione consistit.

Neque

Neque interim litem cuiquam moturus ſum, ſi vel ex *Galeno 1. aph. 14.* per converſionem caliditatis nativæ in igneam; vel cum *Paracelſo* per accenſionē Nitri & Sulphuris; vel cum *Williſ. cap. 1. de Febr. p. 65. & cap. 3. p. 79.* per motum inordinatum aut fermentationem, (quemadmodum & *Kergerus facit de Ferment. Sect. 3. c. 3.*) ſeu effervescentiam immodicam aut præternaturalem, (quod genus imprimis *Fabro* placet *Pyretolog. general. p. 5.*) Sangvini & humoribus inductam; vel ad *Sylvii* mentem, quam *vid. Prax. L. 1. c. 27. §. 1.* per pulſum p. n. frequentiorem & auctiorem; vel cum *Senn. de Febr. L. 1. c. 1.* per intemperiem calidam totius; vel cum *Sydenhamio Method. Curandi febres. p. 2.* per commotionem Maſſæ Sangvineæ, rectius eam definiri exiſtimet: Tametſi recenſitarum ſententiarum aliquibus minimè tutò accedi poſſe perſvaſus ſim.

Sanè intemperies calida effectus potiùs febris eſſe videtur, quàm ipſam ejus rationē formalem abſolvere. Quod enim ab *Excellentiſſ. DD. Bohnio in Colleg. Pathol. MSS. de Morb. part. Similar.* dictum eſt: De Temperatura ſciendum, quod partibus ſimilaribus ut vitalibus connata ac propria nulla ſit, ſed ab influxu fluidarum & impetum facientium omnis Calor humidumque radicale dependeat. Sic intemperies earum cauſam pariter agnoſcunt humorū & Spirituum diverſas Dyſcraſias & influxus, à quorum fervore immoderato illæ incaleſcunt, horum vero influxu deſtitutæ refrigerantur. Quibus ex verbis pariter innoteſcit, quid de decantatâ vulgo viſcerum Antipraxiâ ſtatuendum veniat. Scilicet ut *Lindenius in Coll. MSS. ad Prax. Chym. Hartmann.* habet, Mera hæc eſt fabula. Partes non habent calorem ex ſe, ſed ex ſangvine hunc concipiunt; qualis enim ſangvis, talis quoq; eſt Calor in parte. Quomodo E. idem Calor, qui Epar calefacit, poteſt Ventriculum frigefacere?

Dein.

Dein si Epar sit calidum, quomodo Ventriculo incumbens non calefacit eum, sed frigefacit & refrigerat? Vide pariter in hanc rem *Excellentiss. DD. Ettmullerum Dissert. de Med. Hipp. Chym. cap. 1. §. 9.*

Nec vero mihi, ad Morbos Febrem referenti strictè dictos, objectum iri opinor Febres symptomaticas vulgò dictas, de quibus *Senn. L. II. de Febr. cap. 15.* Erit enim facilis objectionis hujus solutio per distinctionem à *Lindenio Meletem. L. III. §. 128. 129.* allatam, quâ Symptoma in verum vel non verum discernitur, hocque quintuplex statuitur: Morbus Symptomaticus, symptoma Causæ, symptoma naturæ, symptoma erroris & symptoma symptomatis. Diximq; adeò: Febres symptomaticas non malè quidem ad symptoma non verum, in specie ad Morbum symptomaticum, (qui si spectes Essentiam Morbus est; sin dependentiam à Morbo, Symptoma) referri: At vero symptomati vero, (quod à laudato Autore *l. c. §. 97.* aptè definitur, per vitium alicujus eorum, quæ in & à corpore geri secundum naturam debent, productum seu vi seu occasione Morbi) nullatenus subordinari posse. Si verò ex alio quis Capite, nempe ex eo, quod Febris remedium contra Morbos, sive ut *Celsus L. 2. c. 8.* dicit, sæpe præsidio sit, uti non *Campanella* tantũ, (ceu quidã autumant & ideo uno novitatis nomine dogma hoc, ceu profectum ab homine non Medico, damnant) sed & jampridem *Hipp.* pluribus exemplis docuit, indice iterum *Lindenio in Selectis VI. § 59. & VII. §. 39.* Morborum in censum Febrem referendam non esse cum nominato *Campanella* ejusque vestigia premente *Joh. de Mey* existimaverit: Illius scrupulo ut satisfiat, adire eum velim aureum *Stephani Roder. Castrensis Lusitani Medici* opusculum, *Quæ ex quibus*, ubi discet non rarò fieri, Morbus ut Morbo, Malum Malo medeatur; ut & *Rolf. Meth. Cogn. & Cur. Febr. General. c. 9.* ubi argumenta *Campanellæ* diluta inveniet.

 Cæte-

Cæterùm cum variæ febrium Species ſint, quarum pleraſque in Synopſi videre licebit apud *Carceum in Indice L. I. Prax. Sylv.* atque inter cæteras decantatisſima apud Autores differentia, quâ in Quotidianas, Tertianas, Quartanas &c. dirimuntur; non ſatis erat febrim ægroto noſtro tribuere, ſed & ſpecies ejusdem determinanda exactiùs. Unde eſt ut Febrim *Quartanam* dixerim: Innuens, quartâ quâque die exæſtuationem, quam dixi, Spiritus in ægro noſtro mutationem aliquam ſubire. Hæc febris eſt, quam *Quatrinam* alii cum *Plinio*, alii *Morbum Quartanarium* abſolutè dicere malunt. *Mercurialis* exiſtimat, hanc eſſe Febrim illam, quam *Lucilius* & *Plautus Querqueram* vocarunt. Nonnulli etiam ex hypotheſi, quàm poſtea afferemus, *Melancholicam* appellarunt. *Langius* in Miſc. Cur. p. 28. *Luem quartanam* & *Affectum quadrimum* nuncupavit.

Pariter cum receptisſimum in Scholis Medicis dogma ſit, quod Quartana alia Continua, (quam ſeptuagenario ſibi nunquam viſam, & ideò aut rariſſimam cum *Galen. de Different. febrium* aut nullam judicat *Fr. Joël. Tom. V. Prax. de Febribus p. 63.*) alia intermittens habeatur; *Intermittentem* i. e. certa ἀπυρεξίας intervalla habentem, quam alii *remittentem & interpolatam* vocant, hanc noſtri ægri dicere juſſerunt Signa, mox recenſenda; Poſtquam nimirum indicaverim, cui ex cæteris, quæ alias afferri ſolent, febrium Quartanarum differentiis eadem veniat accenſenda. Cum enim Quartana alia Exquiſita ſtatuatur ſeu Legitima, alia Spuria; Alia ſimplex, alia Multiplex, nempe Duplicata vel Triplicata; Alia Sporadica, alia Endemia, in locis præſertim juxta Oram Maritimam, quosvis illic degentes aut aliorſum advenientes confeſtim occupans, uti Willis notat *Tr. de Febribus cap. 6. p. 99.* alia Epidemia, (qualem A. M. DCXVI accidiſſe, totiq; Germaniæ & Wittebergæ tam familiarem fuiſſe, ut etiam infantes modo natos corriperet & vix domus

mus aliqua esset, in qua non quartanarius unus vel etiam plures decumberent, testis est *Senn de Febribus L.II.c.20.p.296.*) Rursus alia Anticipans, alia posticipans, alia stata; Alia Autumnalis, alia hyemalis, alia Vernalis; Alia pertinax & vehemens, alia Remissior & mitis; Alia ab aëris constitutione, alia à victus ratione male institutâ, & hinc corrupto sangvine dependens: Quæ nostrum ægrum affligit, Legitimam, Simplicem, quodammodo Epidemiam, Anticipantem, Autumnalem, sic satis vehementem, nec minùs ab aëris constitutione quam victus ratione pravâ dependentem esse dicendam existimo, ceu ex dicendis elucescet.

At vero affligi revera Ægrum nostrum Febre, eâque Quartanâ & Intermittente, jam demonstrandum est. Mihi de hoc dubium remanere non sinunt Signa in Historia recensita, qualia in nullo alio affectu nec alia febre se exhibent: Adsunt nimirum illa, quæ *Essentialiter inhærentium s. signorum Pathognomonicorum* nomine alias indigitantur, rectius *quasi Pathognomonica* vocanda. Anomalia puta s. Displicentia, quarto quovis die, hora antemeridiana cum Pandiculatione & Oscitatione invadens, mox leve Frigus, paulo post Horror, denique Rigor; ac hic similis illi, qui sub intensissimâ hyeme accidit, ita ut dentes crepent, totumque corpus vehementer concutiatur, non sine doloris in spina dorsali artubusque sensu, quo ossa quasi contundi videntur: Calor item non subito effulgens, sed paulatim augescens, interim acris, per horas fere 20. durans: Pulsus cessante horrore tardi & rari, frequentiores cum æstus viget, sed in tarditate constantes: Quæ omnia quod in Febre Quartana nunquam non occurrant, præter plerosq; Pathologorum docet *Casp. Hoffm. Institut. Med. L. III. c. 20.* Adsunt præterea, Symptomata alia *postessentialia* Quartanariis familiaria, tàm Facultatum læsarum, quàm mutatorum

Ex

Excretorum, ut & alienarum Qualitatum. Animalis valde afficitur à Lassitudine vel Langvore totius corporis & à tensione in hypochondrio sinistro. Vitalem, eandemque Naturalē afficiunt Nausea, Appetitus prostratus, Sitis, Alvus tarda, Sudor in declinatione caloris, Macies. In Excretis & retentis se offerunt Urinæ variæ sed omnes crudæ. In Qualitatibus mutatis, Facies decolor. Adsunt insuper Causæ Quartanæ Productioni egregiè faventes, Tempus Autumnale, Error gravis in victu, similesque, de quibus fusius in ipsa ætiologia agendum. Est denique ea in universum Morbi ratio, qualem in aliis, quos Medici experientissimi pro Quartanariis habebant, advertere licuit.

Hisque adeò indiciis Præsentiâ Affectus, quem initio nominavi, confirmatâ, constat unâ operâ Ægrum nostrum affligi Morbo *tutissimo* quidem, *benigno* & periculo carente, sed *universali* tamen & tali, qui inter sui generis *longissimus* habetur. Est enim pervagatæ notitiæ, Febrim ad Morbos Universales spectare; deque indole Quartanæ notissima Practicorum assertio: Eam inter cæteras, siquidem Legitima & simplex sit, nec admodum senibus contingat, minimum habere periculi; Imo ab aliis morbis liberare, vi effati *Hippocratici l. Epid. Com. V. t. 5. & aph. 50. A quartana correpti non admodum convulsione corripiuntur, si verò prius corripiantur & postea quartana supervenerit, liberantur.* Interim sæpe non solum ad aliquot menses, sed & plures nempe 3. 4. imo 12. & 22. annos, præsertim si Autumnales sit, solet extendi.

Non minus ex ante dictis de *Subjecto* potissimum affecto res esse quodammodo manifesta potest, Spiritumque Vitalem seu Calidum corporis hoc nomine meritò venire vel hinc colligas, quod Morbis *Spiritalibus* hunc nostri adscripserim. Ut autem plenè & planè, quæ ad hoc punctum

spectant,

ſpectant, tradantur, lubet diſtinctim mentem exponere, quæ de ſubjectô in univerſum ſic habet: *Subjectum ut Quod* vulgô dictum, à *Linden. Melet. P. III.* §. *4. Repræſentativum* appellatum, Juvenis noſter eſt; quem alias boni habitus, ſtudiis addictum Accademicis exercitiisque deditum, & palato qvidem ſuo indulgentem ſed nec à Medicinâ alienum, ex caſu cognoſcimus. Ut *Quo Lindenio ſ. ſubſtantivum*, idemque *abſolutum* ſeu *Totale*, corpus ejus, *Limitatum* v. ſ. *Partiale* iterum duplex nempe *Locus* & *Focus*. *Locus* ſ. *Pars affecta* aliis *Subjectum adæqvatum* & proximum *Spiritus* eſt, ut jam diximus, qvem *Hipp. Calidum* dixit, & ut Eſſentiæ unitatem uſusqve varietatem vindicatum iret, τῶν ὁρμώντων i. e. *impetum facientium* nomine appellavit proqve ipſa anima, ſenſitiva videlicet, hominis habuit qvam *L. VI. Epid. ſect. V.* usque ad mortem creſcere & decreſcere pronunciavit. Alii *ignem Vitalem* & *animalem* item *naturalem* ut & *calidum innatum* ac *influens*, *flammam vitalem*, alii aliter indigitare ſuſtinent; Hodie non pauci cum *Helm.* qvem vide *de feb. cap. 16.* §. *6. 8. & 11. Archeum* vocant. Cujus naturam & indolem qvi volet pluribus ſibi exponi, inveniet apud *Linden. Melet. Part. II.* § *53. & 54.* qvæ deſiderium illius expleant. Hujus laudatiſſimi Autoris, qvod eadem, qvæ mea eſt, de ſubjecto hoc qvod excutio, ſententiâ ſit, non tantùm ex loco ante citato ſed & exemplo σκωληκωπυρίας *ſ. Febris ex vermibus*, patet, adductô ab eodem *L. III. Melet.* §. *4.* Confirmor vero in opinione dicta etiã ſententia *Sennerti*, *Helmontii* & *Wirdigii*. Nempe *Sennertus L. de feb. c. 1. p. 11. Sciendum eſt*, inqvit, *cum Febris Morbus univerſalis ſit, ut omnes partes eadem ratione febricitare dicantur, aliqvid, qvod omnibus partibus commune, in febre mutari ac alterari. At illud nihil aliud eſt, qvam* Temperamentum *corporis viventis, ſeu calor ille actualis, qvi ex inſito ac influente qvaſi conflatur.* Paulo poſt: *Febris ſubjectũ Calidum*

B *innatum*

innatum vocat, atq; ubiq; fere cõcedit, partes ex ſpiritu in febre calorem, perinde ut frigus habere. *Helmontius autem de feb. cap. 16. §. 11.* expreſſe dicit: *Archeum ſeu impetum facientem -m ſuas in febribus pati perturbationes.* Et *Wirdigius Medic. ſpirituum tàm cap. 1. qvàm cap. 3. febres eſſe Morbos ſpirituum* argumentô non unô probare ſatagit. Cæterum cum Spiritus πρῶτον δεκτικὸν ſeu primum & proprium receptaculum ac vehiculum *ſangvis* ſit, adeo ut nec ille à ſangvine vel latum ungvem citra interitum recedat, imo verò ſine ſangvine nuſpiam vagetur aut penetret; nec hic ſine ſpiritu aut calore ſangvinis nomen tueri poſſit, *Cruor* potius appellandus, juxta *Harvæum de Gener. Anim. Exercit. LXXI. p. m. 315. & 316.* qvo cum conferre meretur *Linden. de Circuitu ſangvinis Hipp. Exercit. XIV. §. 424. & ſeq.* Propter intimam, inqvam, hanc copulam, non poſſumus, qvin ſangvinem qvoqve in partem loci affecti venire patiamur. Intelligentes hoc nomine non humidam illam & calidam ſangvinis partem, prout tribus iſtis olim receptis, bili ſc. pituitæ & Melancholiæ contra diſtingvitur; nec qvalem ſolùm in venis & corde reperiri falsò aliqvi credidere; ſed totam, qvæ vaſis continetur miſcellam, Maſſæ Sangvineæ nomine commũniter hodie indigitatam. *Focum* autem ſeu *ſubjectum Cauſale*, pro diverſitate cauſarum propinqviorum vel remotiorum diverſum debere agnoſci, nempe intuitu Cauſæ Immediatæ *Lienem* potiſſimùm, Hypochondrii ſiniſtri incolam; reſpectu reliqvarum, *ſtomachum aliaq; viſcera & vaſa partim Chylum præparantia, partim ſangvinem depurantia*, ex ipſa ætiologiâ patebit. Unde pariter eluceſcet, qvænam partes *per Conſenſum*, qvænam per *Eſſentiam* patiantur; ſicut ſymptomatum evolutio locos *per accidens* affectos deteget. Addo tantum qvod *Excellent. D. Præſes, Præceptor ſumme colendus in Collegio Euporiſtorum docet*, ſe multa pathemata generis nervoſi

in

in qvartanâ observasse, spiritumq; animalẽ singulariter affe- ctũ existimare, tametsi de affectionis modo nõ satis constet.

Qvibus de Affectus præsentis, subjectique affecti ratione præhabitis, jam qvæstionis est: *qvibus ex causis, qvomodo originem Febris Qvartana intermittens in juvene nostro traxerit?* Ego de immediatâ seu proximâ, nempe antecedente vulgo dictâ, ita statuere sustineo. Exæstuare Spiritum, sive impetuosè & inordinatè, magisqve & velocius qvàm naturæ instituto congruit, moveri, qvia â *fermento salis peregrinô seu heterogeneô* lacessitur. Fermentô autem hôc peregrinô liceat mihi cum *Fabro Pyretolog. General. p. 7.* notatum ire Corpus sale acri, & speciatim acido, aqveo humori conjunctô, abundans, inqve Liene potissimum stabulans, & inde sangvini sese inferens.

De sale quod dico acido experientiâ duce facio, quippe quæ illius ad lacessendum spiritum potentiam non unô documentô evincit, quorum aliqua vide *apud Fabrum l. alleg.* Neque verô ab *Hippocraticâ* id adeo alienum est, doctrinâ, ut optimè potius cum decretis magni Præceptoris congruat. Siquidem ille diversis in locis nempe de *Prisca Med. Sect. 1. De Victus ratione L. 11. Sect. IV.* aliisq; *non obscure docet, salia imprimis esse quæ in corpore perturbationẽ excitant, hominemq; molestiâ afficiũt.* Id quod *Sennertus* quoq; agnoscit ex aliô locô np. *III. de Victus ratione in acutis text. 38.* ceu videre est *Tr. de Feb. Lib. II. c. 20. p. 295.* Estque inter cætera, quæ sexcenta statuit, hujus generis, lædere, dum in morbis solvuntur, idonea, primô ferè locô ab illo habitum *acidum* quod, omnium potentissimum inter potentias suas censet ob acutas sui particulas, maximam concitandi & lancinandi vim possidens; ceu *Platoni etiam visum, qui ideò sola acida ad ζέσιν seu ebullitionem excitandam aptissima judicavit.* Confer in hanc rem *Excell. DD. Ettmullerum in Medicina Hipp. Chymica,*

 ut

ut & *Willhelm ten Rhyne in Meditationibus super Hipp. textum ante cit. Art. V.*

Dico autem in *Liene* potisſimum ſtabulari fermentum hoc; tàm aliorum Autoritate ductus, (quamvis & Veteres & Recentiores in hoc conſentire ferè advertam, quod Lienis in Quartanis ſubſit Affectio) quàm his maximè argumentis perſuaſus: Quod 1. plerique Quartanariorum, ſicut & noſter, ſentiant dolorem aliquem circa regionem Lienis uti *Timæus Caſ. Medicin. L. VIII. Caſu. XVII.* & *Th. Bonettus Anatom. Pract. L. IV. de Feb. Obſ. 13. p. m. 1431.* teſtantur. 2. Externa regioni Lienis applicata remedia omnium optimè fere Quartanam ſolvant, quoniam eousque acceſſus internis remediis vix atque vix patet indeque febris hæc diutius durat.

Atque iſta cum ſit animi mei ſententia, non procul quidem abeſſe me innuo à dogmate *Helmontiano, Lib. de Feb. cap. 6. 10. & 17.* fuſius ab Autore expoſitô, atque hoc inferente, quod Quartana cōſiſtat in perturbatione vel furore Archei in ſplene Topici, quem ille ſtatis periodis excitet, inter proprios lares, errorem digeſtionis committens per ſuccum acidum ab arteriis ſplenicis collectum. *Nempe ſciendum*, inquit, *cap. 6.* §. *11. Splenem quadringentis forte arteriis conſperſum eſſe, nec ullum omnino viſcus tam frequenti arteriarum propagine ditari, atq; Lienem. Dein ſciendum ſedem Quartanæ nedum eſſe in ipſo Lienis corpore, verum in ipſiſmet ejus arteriis, ſi non omnibus ſaltem in aliquibus. Quod punctum unicum fecit ſanationem Quartanæ difficilem; Tertio demum ſciendum, quod arteriâ nullum è ſtomacho, inteſtinis vel aliunde ſuccum trahat ſibi; nam quorſum ſibi iſtum traheret, cum exin nil ſibi unquam boni paret? Ille enim Chylus attractus, adhuc caret mediis prævijs, quibus unquàm queat ad perfectionem ſangvinis arterialis deduci.* Et *cap. 10.* poſtquam nidum febrium

febrium imprimis officinis dixerat, eumque extendi à Pyloro per duodenum & vasa ibidem multiplicia, *sola autem*, scribit, §. *6. Quartana in splene ipso venisque sibi contiguis hospitium detegit.* Atq; iterum *cap. 17.* cum de continuis juxta ac interpolatis febribus ex loco natalitio causisque egisset, *sola autem*, §. *9.* subjicit, *Quartana exlex est, penitius subiisse visa, sive extra contubernia stomachi ad splenem se porrexisse. Parem attamen servat sibi progressum & explicationem super Archeum loci: dum intra proprios lares, errorem digestionis committens, statis periodis suos excitat furores.* Puto interim nec tritum illud Veterum Medicinæ Doctorum placitum (qui ceu proximam causam in Febre Quartana accusant *putridos vapores Melancholiæ præternaturalis seu atræ* bilis ex adustione reliquorum humorum factæ, & circa Lienem vicinaque viscera putrescentis, uti ex *Senn. de Feb. L. II. p. 294. Joële de Feb. Tom. V. Prax. Sect. II. p. 64. Raymund. Joh. Fortis. Consil. de Feb. p. 64. aliisque constat.*) adeò ab eâ, quam amplector, opinione recedere, quin conciliari cum illa possit; dummodo de naturâ Melancholiæ *p. n.* ita quis statuat, ceu *Senn.* fecit *l. c. p. 295.*: *Aceto illam persimilem, neq; aliter, innuente Gal. III. de symptomatibus, ex sangvine fieri, quam ex vino acetum perbibens*; Fecerunt alii ex ipsis Veteribus, Melancholiam sangvinem ab acido congrumatum vocantes, atque ex *Avicennæ* loco etiam nonnulli arguunt, quô *Melancholiam terram fermentare* dixit, judicantes id fieri propter aciditatem cum terra alcali effervescentem. Redit enim hâc ratione etiam juxta Veteres potissima culpa natæ quartanæ ad acidum circa Lienem exorbitans & sangvinem contaminans. Exorbitans, inquam, cum negare nolim, dari secundum naturam quoque acidum in sanguine, uti ex *Charleton. Tr. de Scorbuto. cap. 7.* constat, sed quatenus in statum in Morbosum degenerat, eatenus maximè nos læ-

 dit.)

dit. Similiter quod Paracelſo viſum, ejusque aſſeclis, nimirum *fermento Nitro-Sulphureo*, ſeu igneo, tum in omnibus febribus, tum in Quartanâ, deberi ebullitionem ſangvinis: Quodque *Sylvius* & *Graffius* docuerunt; *ſuccum pancreaticum* aliquâ ſui parte in uno pluribusque pancreaticis ductibus lateralibus ſtagnantem, ac morâ acriorem factum, viâque vi tandem paratâ, in inteſtina effuſum, hinc cum bile Antagoniſtâ ad cor delatum, efferveſcentiam hujus concitando, febres tum alias intermittentes, tum Quartanam producere: Utrumque, dico, hoc tale eſſe, ut ſi rectè explicetur, cum mea ſententia ſtare poſſit adeò non ambigo, ut conciliationis modum oſtendere in proclivi putem, dummodo brevitatis propoſitum abſtinere hôc labore non juberet.

Nunc autem, ſi quis à me cauſam quæſiverit, cur *fermentum*, quod dixi, *ſalis peregrinum, poſtquam ſemel ſpiritum laceſſivit & exagitavit, non continuò eundem exæſtuare faciat, ſed per intervalla vim ſuam exerat?* Illi id ita evenire reſponderim, quoniam ſemel licet à ſpiritu concitatô ſubactum & quaſi devictũ, totum tamen nõ extirpatur, ſed in minerâ ſuâ latens denuo caput effert, priſtinamque naturam induit; quemadmodum apum embrya (quô ſimili *Sydenhamius* utitur *p. m. 89.*) ſtatis temporibus ſenſim ſuccreſcunt. *Qui fiat verò, cur per certa intervalla & quidem quarto quôq; die, redeat ad maturitatem*, ut ſic dicam, *ſuam fermentum acidum, & novum ſpiritui negotium faceſſat?* Id quidem difficile eſſe explicatu, imo planè me neſcire, cum modo citato *Sydenhamio* fateor. *Neq;* (ut verba illius p. 89. mea faciam) *quisquam alius, quod ſciàm in hac cauſa tàm præclare ſe geſſit, ut arcanum hoc opus naturæ ſatis enarraſſe videatur. Ego Philoſophi nomen non ambio, & qui titulum illum ſe mereri exiſtimant, atq; me fortasſis hoc nomine culpandum putabunt, quòd in hæc penetralia non irrumpere conatus ſim, moneo illos, ut in aliis naturæ operibus, quæ ubiq; nobis ob-*

verſan-

versantur, vires suas experiri velint, antequam aliis dicant scribant. Libenter enim quæsierim, cum eqvus *ad ἀκμὴν suam pertingat septem annorum spatio*, homo 12, *cur in plantarum regno, hæc mense* Majo, *illa* Junio, *ista alio florere soleat; ut innumera alia nunc sileam. Quod si doctissimos quosq; viros non pudeat suam ignorantiam in his rebus palam fateri, non video, cur mihi vitio verti debeat, si in re non minus difficili, atq; forsitan prorsus inexplicabili, manus ab αἰτιολογία abstineam: Quippe cum persvasissimus sim, Naturam non minus hîc loci, quam in aliis quibuscunque methodo quadam certa atq; ordine progredi:* Quartanosa *enim (ut sic dicam) ac* Tertianosa *materia non minus naturæ legibus subjacet, iisque regitur, quàm alia corpora qualiacunque.*

Mediatas quod attinet *Causas*, eas tàm *Antecedentes*, quàm *Procatarcticas*, earumque & vim & ordinem sic concipio:

Fermentum acidum heterogeneum in Liene fabricari puto, culpâ vitiatæ digestionis, quæ in viscere hoc (quod si ullum sangvinis officina dici meretur, arguente *D. D. Rivino Dissert. de sangvificatione cap. 3. § 30.*) alioqui contingere dicitur; quamve in exaltatione sangvinis, unde Tincturæ & fermenti naturam induit, consistere *Sylvius Disp. Med. V. §. 16. & 18.* & modo dictus *Rivinus* censent; Hic vero etiam Chyli transmutationem inferre arbitratur *l. c. § 28.*

Vitiatam verò digestionem Lienis acceptam potissimum fero materiæ digerendæ, â naturali conditione sic declinante, ut, quæ temperata, dulcis & spirituascibilis, sive spiritui facile penetrabilis & solubilis esse debebat, ea acida & viscida Lieni offeratur. Duplicis hanc esse generis agnosco, nempe 1. liquorem animalem per nervos (quos Lien complures habet, vasa sangvinea comitantes, easque variè circumligantes, in penitiorem visceris compagem disseminatos, docente *Willisio in νευρολογία cap. 25. p. 135.* & *in Pathol. cerebri p. 124.*) affluentem, ceu cum proximê nominato Autore qui in *νευρολογία cap. 27.* succum hunc spirituum animalium vehiculum & materiæ nutritivæ fermentum facit, aliis-

aliisque eruditorum Anglorum, ut & *Maur. Hofm. in Synopsi Instit. Anatom. Disp. 24.* ac *Brunone Dissertatione de Liqvore Animali,* pluribusque hujus ævi Medicis statuere sustineo; ut ut *Cl. Rivinus cum Excell. D.D. Bohnio* existentiam ejus penitus impugnet *Disp. de Natritione* §. 42. *& seq.* 2. Chymum seu sangvinem portionibus Chylosis saturatum juxta *Lindenium Selectorum 13.* §. *882.* per arterias â ramo cœliaco natas, pariterque ut ex *Helmontii loco ante cit. constitit*, numerosas, (non tamen ut in *Bartholino* per hypothetæ errorem scriptum est 4000.) â corde accedentem. Quorum ille cum hujus conditiones sequatur, siquidem juxta. *Maur. Hoffm. l. c. Disp. 18.* debet se Chylosis sangvinis portionibus in cerebro relictis, propriâque ibi qualitate, quam substantia cerebri tribuere nata est, imbutis, cujus maxime natales rimari convenit. Quem ipsum eâ, quâ dixi, ratione constitutum loqvi mihi videtur *Willis. de febribus p. 99.* cum in Quartana sangvinem â naturâ dulci, spirituosa & balsamica in acidum & nonnihil austerum transire pronunciat.

Igitur Chymus acidus & viscidus ortum suum me judice habet à Chylô parilem Metaptosin (quæ secundum *Lindenium Metel. P. III.* §. *21.* est alienatio per degenerationem) passô, sive ut alii loqvuntur à cruditate acida, quæ aliàs Mater omnium fere Morborum Chronicorum recentioribus audit; Chylus autem, quod à naturali & blandâ dulcedine suâ desciverit & in liquamen acido viscidum conversus sit, per Dyspepsiam factum est. Dyspepsia partim vitiô acceptorum & Retentorum, partim ipsius spiritus, velut causæ coctionis efficientis culpâ hactenus contigisse videtur. Vitium acceptorum in pravâ victus ratione consistit. Tametsi succedente tempore etiam Medicamenta utpote Elixir Propr. acidum & Zingiber in Chinâ conditum, quibus usum nostrum audio, aliquid ad augmentum acidi conferre potuerit.

erit. Nam aromata, quæ minus Oleosa & acrimoniâ quasi urente prædita, succis ad acescentiam fermentandis addun-tur, uti *Excell. DD. Bohn. in Colleg. Chym. MSS. Art. IV. de Ace-tis* §. *ult.* ut & *Colleg. Pathol. Exercit. XIV.* demonstrat. Illam peccasse tum quantitate, tum qualitate assumptorum, nec non utendi modô, Historia docet.

Speciatim ciborum qualitatem vitiosam animadverto, dum Ægrum æstate superiori fructibus horariis variis ad nauseam usq; sese explevisse percipio. Notum de his, quod aciditatem facillime in ventriculô contrahant, dum fermentationem excessivam promptissime subeunt, imo sæpe aliis rebus minus fermentabilibus fermenti quasi loco inserviunt, v. g. succus Aurantiorum, Cydoniorum pro opio fermentando & corrigendo, juxta modum, quem *D.D. Langelott. in Epist. ad Naturæ Curiosos* describit, uti *Excell. D. D. Bohn. Præceptor meus omni observantiâ devenerandus in Colleg. Chymico, ante quadriennium Lipsiæ nobis aperto, Art. II.* §. *12. docuit.* Estque acescentiæ hujus argumentum non leve à stranguriâ, quæ post liberaliorem musti potum fere solet Cacostomachicos affligere, sicuti exemplô studiosi cujusdam didici. Præcipuum in hôc genere peccatum, est immodicus Malorum Persicorum usus. Nimirum fructus hi arborei, quos nomine hoc indigitatos credit *Gualter. H. Ruff. Comm. in Dioscoridem* quod de Persia ad nostras Regiones allati fuerint, suffragante *Casp. Hoffm. de Medicamentis Officinal. L. II. p. 429.* qui arborem ipsorum Parentem Perséam, Persiam, vel Perséum dictam olim existimat, cum eximiè humectent & refrigerent, & ut ait *Ægineta L. I.* mali sint succi, putredini facile obnoxios humores generant, flatus progignunt, debili ventriculo noxam afferunt, febribusque putridis, Diarrhoeæ, Dysenteriæ, Choleræ fores corruptione suâ aperiunt, & post largiorem illorum usum, senem-

C quen-

quendam Cardialgiam ipſamque mortem denique contraxiſſe referunt *Schenckius L. III. Obſ.* & *Quercet. Diætet. polybiſtor. Sect. 3. c. 3.* Conf. *Arnoldum Freitagium Embricenſem Tr. ex Italico Piſanelli in latinam lingvam converſo de Eſculentorũ potulentorumq; facultatibus p. 16. 17. Mœb. Inſtit. p. 471. Zornium in Herb. Pancoviano p. 301.* aliosq; Botanicorum; Tametſi in febribus adurentibus juvamentum inde nonnulli promittant & nucleos Perſicorum ad Quartanam *Crato L. I. Conſil. XIIX.* & *Zacut. Luſitan. de Med. Princip. Hiſt. L. 4. hiſt. 32. ex Avennzoar.* commendent.

Potus quoque *qualitatem*, ſimulque *quantitatem* ut & *utendi modum* vitioſum percipio, quando Ægrum cerevi- ſiam *Falckenbagianam* frigidam, corpore præſertim in Palæſtrâ calefactô, ingurgitaſſe experior. Ut taceam enim cereviſiæ, quod dixi, genus ad triticeas maximam partem ſpectare, quas etſi magis, ſi meraciores fuerint, nutriant hordeatis, docente præter alios *Thaddæo Hagecio Opuſc. de Cereviſia p. 46.* atro alioqui calculo notant peritiores Medici, & triſtitiarum cognomine indigitant, ceu ſucci viſcidioris, obſtructionum Parentis, genitrices vid. *Rolf. Ord. & Meth. Medicin. Comment. General. pag. 142. Mœb. Inſtit. Med. p. 520.* qui in ſpecie Affectum Hypochondriacum in multis inde produci aſſerit, *Oſwaldum Grembs Arbor. homin. integræ & ruinoſæ L. 3. cap. 1. §. 28.* Ubi, Eſt, inquit, aliquando potus ex ſuâ naturâ nocivus, quemadmodum cereviſia alba, quæ poſt ſe multum fœcis relinquit, unde diverſorum Morborum ex Cachexiâ ſcaturientium cauſa exiſtit. Utve prætercam, ex aqvis Lacuſtribus ſtagnantibus coctum hunc Zythum, cujusmodi ſanitati obeſſe *Rolf. l. c.* perhibet: Facile intellectu eſt, magnum ab hoc in Diætâ errore detrimentum chylificationi acceſſiſſe, ſi quis & liquoris hujus in ſpeciem vini (ut *Tacitus* loquitur) corrupti, ſaporem ſubacidum

dum cogitet, unde ad majorem in ventriculô, acidâ cruditate jam infectô, acorem contrahendum promptitudo elucescit; & refrigerantem ejus virtutem, quâ spiritus à stomachô arcentur, perpendat; Sique actuale frigus ad animum referatur, quô sine potus hic Ægro nunquam placuit; quod verò quantopere ventriculi viscerumque ac humorum rebus incommodet, ostendit *Excellentiss. DD. Præses Dissert. Inaugur. de Erysipelate* §. 73. quem memini aliquando & Scorbuti, Quartanæ fere socii, inter Germanos nostros familiaritatem ab hâc causâ derivasse; Denique si ipse ingurgitationis actus pōderetur, ἀμύστιν enim sive amystidem, qui in bibendo sectantur, παρὰ τὸ μὴ μύειν à *non connivendo* dictum, & sine interspiratione unô haustu decumanos calices exhauriunt, sanitati suæ mirè insidiantur; ceu iterum habet *Rolf. Meth. Comm. Gen. p. 141.*

Retentorum vitium cum adduco, cruditatem (strictè modernis sic dictam) acidam seu reliquias ejusmodi ventriculo ex prægressâ malâ digestione inhærentes, accuso; Quatenus nimirum hæ fermenti naturam induunt, & postmodum ingesta quæque acore suô inficiunt, consentiente *D. D. Rivinô Dissert. de Dyspepsiâ.* §. 32. Est enim fermentorum ea, ceu constat, ratio, ut minimæ istorum particulæ totam aliquam Massam ad fermentescendum facile disponant, uti de salivâ ejusque vi fermentativâ constat, quod rebus fermentabilibus addita, facilè has fermentescere faciat, ut non sine causâ mulierculæ in fructuum succolentorum conditurâ pueros arceant, ne, lambendô cochlearia, aliquid salivæ iis permisceatur, aliàs conditurâ facile fermentante & acescente. Ubi simul lubet adnectere, quod de fermentis in corpore aliàs docetur: Si illorum sapor aut odor à quâcunque causâ rerum nonnaturalium p. n. alteretur aut exaltetur, evadunt ista morborum satis subinde ma-

 gnorum

gnorum initia. Hæcque non immerito potentiæ Hippocraticæ dici possent, de quibus supra jam dictum, quod, quamdiu temperatæ sunt in corpore nostrô, hominem non lædant, mox verò ac conspicuæ s. manifestiores evadunt, ita ut acidum fiat acidissimum, dulce dulcissimum, continuo morbos afferant.

Spiritus tandem mala constitutio, quâ Dyspepsiam provenire diximus, dependere videtur partim, & quidem hodie, à defectu ejusdem, (nempe extra paroxysmum) dissipationem, quæ in paroxysmis hactenus contigit, solito majorem excipiente; Partim à parciori illius affluxu, quô nimirum retrocedere toties coactus est. Coactus autem est propter ventriculi fibras perfrigeratione constrictas. Perfrigerationem hanc quod præstiterit *potus frigidus*, aliquoties post corporis incalescentiam assumptus, jam dictum est. Potuit autem eadem augeri ab *aëre* autumnali frigidô improvidè admissô.

Hic ipse, (quem jam olim *Hipp. aphor. 22. Sect. III.* Febrium Quartanarum feracem dixit) pororum Cutaneorum constipatione, insensibilem transpirationem prohibendo, sicque fuligines abscedentes in sangvinem retorquendô nō parum exæstuationem spiritus procatharcticè juvasse videtur. Siquidem effluvia sangvinis & spiritus haud debitè satis exhalantia ad varias inordinationes disponunt. Insuper constat *Galenum* non ultimam Febrium causam in pororum cutis occlusionem rejecisse; & per experientiam convicti Practici fateri necesse habent, nullam febrim tutò & absque recidivæ metu judicari posse, quæ sine sudoris evacuatione deferbuerit, inquit *D.D. Ettmullerus Diss. de Opii Virtute Diaphoret. cap. 2. §. 5.* Non repugnaverim tamen, si quis eundem Aërem, cui multū salis Nitrosi inesse evincunt Experimenta *Digbæi*, quem vide *Orat. de pulv. Sympath.*, *Barthol.*

de

de Nive, assueritque *Sylvius Disp. Med. VII.* §. *66.* respiratione in penetralia pulmonum, hinc sangvinis admissum, materialiter aliquid ad acidum illum reddendum existimet. Sicuti & per deflagrationem sangvinis, in prægressa Febri Tertianâ, magnâ portionum illius sulphurearum & volatilium parte profligatâ, salinisque sui juris factis & in fluorem redactis, occasionem acescendi, Massæ Sangvineæ contigisse non dubito. Notanter dico Massæ Sangvineæ: Quod enim *Helmontius* persvadere cupit, *immediate aciditatē Cthyli deferri in splenem, atq; ex coagulato ibidem peregrino mox adesse Qvartanam Tr. de Retentis p. 627.* id asserere prohibet circulatio sangvinis, pervagatæ hodie notitiæ: Quâ suppositâ necessario, statuendum existimo, acidum prius ad sangvinem â corde dispensandum, quam ad Lienis sedem pertingere, & in hoc ad maturitatem fermenti febrilis assurgere.

Patet ergo quid in Febrem Quartanam nostrum conjecerit, quôve hæc fomentô sustentetur. Ut jam rationem reddere *Symptomatum*, quæ supra Signorum vicem subibant, in proclivi putem; Hæc inter est:

I. *Anomalia seu Inæqvalitas;* Accidens commune Quartanariis cum febrientibus cæteris. Quod enim *Galenus*, (qui aliàs *8. Meth. 3. L.* δυσαρεστίαν seu *Displicentiam* dicit) jam pridem docuit: Plerique ante febres sentiunt tale quid, nec tamen explicare possunt. Illius ortum, quem nescio quô modô â tertiæ coctionis excrementis petat *Casp. Hoffm. Instit. L. III. c. 15. §. 5.* ad primam spiritus, (utpote quem aptum pati & sensitivum cum *Linden. Meletem. L. II. §. 54.* præsuppono) fermentique peregrini collisionem refero. Unde sc. tristis quædam sensatio in Spiritum cadit, propter incipientem objecti inimici aversationem.

II. *Pandiculatio* græcis σκορδίνημα ἢ σκορδίνησις. Et

III. *Oscitatio*, græcis χάσμη ἢ χάσμημα; Utraque â *Casp.*

Hoffm. L. III. cap. 87. § 9. & 10. à tertiæ concoctionis excremento fuliginoſo non evacuato, iterum derivata ; Sed me judice ad Spiritus, qui Muſculis continetur, propter conſenſum cum reliquo, aliqualem concitationem referenda.

IV. *Leve frigus.*

V. *Horror.*

VI. *Rigor, ſimilis illi, qui ſub intenſiſſimâ hyeme accidit, ita ut dentes crepent, totumq́ corpus vehementer concutiatur.* Quæ tria, quamvis à multis ſecundum magis & minus tantùm differre, & ab unâ causâ modò debiliori, modò fortiori, modò fortiſſimâ oriri dicantur, benè tamen diſtingvit *Hoffm. l.c. Sydenhamius* unô exhorreſcentiæ, nomine ea complectitur. Cum qvô neſcio an ſufficiat dicere, *quod natura naturali quodam ſenſu à materiâ febrili (nobis fermentum peregrinum dictâ) irritata, fugam quaſi moliens, rigorem in corpore excitet atq́ horrorem, averſationis ſuæ teſtem atq́ indicem: Eodem plane modô, quo potiones purgantes à delicatulis aſſumptæ aut etiã Toxica incaute deglutita, horrorem ſtatim inferre conſveverunt. Sane non abs re videtur, qvod* Hoffm. l. all. *ſentit ac ſcribit: Rigorem omnem eſſe convulſionem quandam, quæ non fiat, niſi tranſlatis ad cerebrum, qua nervorum principium, vaporibus acribus copioſis, quibus in nervis receptis & ad Muſculos detruſis, fiat id, quod videmus.* Liceat interim mihi cum illo, (cui ſuffragari videtur *Wirdigius L. II. Medicin. Spirit. c. 3. n. 4. p. 87.* Horrorem ſpirituum vitalium metum eorumque concentrationem, & contractionem eſſe ſtatuens, quâ relictis externis interna viſcera repetant, conenturque inimicum & hoſtile, quod oeconomiam eorum intravit, conjunctis viribus excutere.) ceu dictum eſt, rem exponere; quando hactenus adhuc in obſcuro eſt, quomodo vapores acres copioſi ad nervorum Principium transferantur inque nervos recipiantur, antequam Maſſa Sangvinis fervorem concipiat: Aut ſiquis meliora me docere non poſſit, permittat mihi credere, quod Affectus hi fundamentum originis ſuæ

habe-

habeant in vellicatione nervorum, à fermento acido ad maturitatem perducto simul proficiscente. Nervorum nimirum, quos ante copiosissimos dicebamus, splenicorum, quibus, ut & reliquis præcordiorum, imprimis stomachicis, cæteri totius corporis mirè consentiunt. Ceu & olim *Fernelius L. 4. c. 1.* agnovit, ex fotibus humidis apte calentibus, accessionis initiô Lieni in Quartanâ impositis, horroremque & Rigorem lenientibus; Et nuper cum Eodem aliisque argumentis docuit *sæpe laudatus D. D. Ettmullerus in Differt. de Opii Virtute Diaph. Sect. ult.* §. 13. Atque ita si explicetur sententia *Willisii*, qui *cap. 3. de feb. p. 82.* frigus & horrorem in febribus succo nutritio degeneri acetoso facto, & ad nervos delato eosque irritanti & vellicanti adscribit, non repugnaverim. Nec *Sylvii* sententiam interim impugnandam mihi sumo, qui ab halitibus succi pancreatici acidi, in tenue intestinum effusi, ibidemque cum pituita & bile variè mixti, aliàs magis, aliàs minus acribus, symptomata, de quibus sermo est, derivat *L. I. Prax. cap. XXX.* §. 78. *& seqq.* Quamvis fatear, dubium mihi nasci, cum eundem Autorem *Prax. L. I. cap. 2.* §. 5. quando in causâ auctæ famis exponendâ occupatur, eosdem halitus succi Pancreatici, solitô acidiores, ad venticulū (qui non minus quàm intestina nervosus est) amandatos, accusare adverto; pariterque Epilepsiam acido, nervos immaniter vellicanti, ab eâdem acceptam aliàs ferri intelligo. Vix enim assequor, quî fiat, quod non in omni fame auctâ Horror & Rigor simul febrilis percipiatur; Atque similiter in Epilepticis nullum frigus advertatur. Quod autem Rigor ὀστικόπος seu ossa quasi confringens in spina dorsali artubusque, sentiatur, à periostiô sensibili non minus quàm Musculorum membranis à spiritu in iis una cum succô nervosô exagitatô, vellicatis derivandum existimo: subintellectô nervosi liquoris, quô de ante dictum, vitiô.

VII.

VII. *Calor post horam non subitò effulgens, sed paulatim augescens, interim acris.* Symptoma maximè molestum febrientibus, in quò ideoque formale ipsius febris alii ponere sustinent. Hujus genesin quantum concernit, si liberè mihi cum *Fabro Pyretolog. Gener. p. 11.* philosophari licet, impetuosiori particularum sangvinis sulphurearum & salinarum, vinculô mistionis solutarum motui in se reverberatô, adscribere non dubitaverim, nixus fundamentô citati Autoris, qui locô allegatô, obliqvum ex rectô, p. n. inquam hujus caloris ortum ex naturalis natalibus probè declarat. Motusque iste impetuosior dictarum partium locum fermentationem auctam dicit, quæ non potest non exæstuante spiritu, per fermentum concitatô, præsto esse. Nimirum Spiritus, ut motu suô Naturali, quô alioqui principiorum sangvinis, quibus obvolutus est, motum temperando, illaq; sub mixtionis competentis vinculo continendo, totum salutaris fermentationis negotium celebrat; ita à fermentô acidô hostili lacessitus & in impetum actus, dum subigendi deniq; & expellendi hujus quod hactenus aversabatur, causâ multiplicationem sui ex Massâ Sangvineâ urget, & subtiliores, æthæreas magisque agiles hujus particulas ad augmentum substantiæ & virium suarum facturas, extricare nititur, reliquas omnes diversimodè, horsum, vorsum, sursum deorsumque alternatim agitat, unde disruptâ unionis catenâ, & compage mixti solutâ, particulæ sulphureæ & salinæ volatiles efferatiores factæ, confertim erumpunt, & totâ Massâ Sanguineâ in hunc modũ effervescente, hincq; servili cordis dispensatione & κυκλοφορία αἱμαλικῇ auctâ, partes ad quas fervidus acrisque humor continuo fertur, mirè & molestè incalescunt. Fit autem hoc sensim & paulatim, propter Massæ Sangvineæ, quam ante notavimus constitutionem; in quâ cum portiones viscidæ fixæque acidæ & crudæ abun-

abundent, præ volatilibus ſulphureis, ſalinis & ſpirituaſce-re aptis; hæcque iſtis veluti vinculis quodammodo coër-ceantur, unde eſt ut ſpiritus iſtas ægrius commovere, non autem extricare poſſit, ſicq; effervescentia, ſangvinis lentè ſed magis tamen magisque ſucceſſu temporis cõtingat, diu-tiusq; nempe ad 20. horas duret. Unde ſimul manifeſtum eſt, quî fiat, quod

VIII. *Pulſus ceſſante horrore, tardi & rari, frequentio-res cum æſtus viget, ſed in tarditate conſtantes, percipiantur.* Seqvitur enim arteriarum pulſus motum Cordis, Cor au-tem pro effervescentiâ ſangvinis principiò minore, poſtea majore, motus jam minores, jam majores ſuſcipit.

IX. *Langvor totius corporis magnus*: Non poteſt ille non ſpiritus exæſtuationem ſequi; Hujus enim occaſione, cum in Paroxyſmô plurima pars illius avolet, inde eſt, ut extra paroxyſmum inopia quaſi quædam ejusdem, hinc ſpi-ritus animalis parcior ad Organa motus affluxus habeatur. Multiplicatione inprimis illius ſimul quodammodo prohi-bitâ, propter defectum materiæ idoneæ, dum Maſſa San-gvinis portionibus acidis, crudis & fixis imbuta eſt, de cujus origine ſuperius dictum. Ut taceam ſangvinis refluxum à partibus muſculoſis tardiorem, propter craſſitiem ab aci-ditate coagulante pendentem, unde fit ut partes graventur, pariterque corpus ad motum ineptius habeatur.

X. *Tenſio in Hypochondrio ſiniſtro*; De qvâ nullô nego-tiô intelligitur, quod à Fermentô Lienis peregrinô conce-ptacula ſua diſtendente, ſimulque partes vicinas nervoſas inteſtini Coli, per conſenſum affligente, oriatur.

XI. *Nauſea & Appetitus proſtratus. Nauſeam* quod attinet, illa dependet à vitioſô liquamine, in ventriculô à vitioſâ digeſtione, ut ſupra innotuit, natô, ejusq; orificium dextrum quodammodo ſtimulante. *Appetitus* verò *proſtra-*

 tus

tus propter fermentum ventriculi à constitutione suâ naturali deturbatum, nempe minus spirituosum, contigit, propter copiam enim potus frigidi, calefactô prius corpore, assumpti, liquor fermentalis valde dilutus & ad blandè vellicandum ventriculum ineptus redditus fuit. Non disputabo jam *an fermentum ventriculi* naturâ suâ *acidum sit?* juxta *Helm. Tr. Sextuplici Digest.* & ratione aciditatis hujus à Liene inspiratæ Chylificationem Appetitumque promoveat; Quanquam ille non primus Autor fuerit fermenti stomachalis acidi, sed à *Galeno* passim, præprimis *L. V. de Usu partium c. 4.* & *Avicennâ L. 1. c. 1. Doctr. 4. c. 1.* aliquid bilis atræ sive humoris Melancholici acidi ad ventriculum à Liene secundum naturam emulgeri perhibeatur, famem æque ac chylificationem maximè excitans. Quos secuti fuerunt alii v. g. *Zacut. Lusit. L. 2. Prax. Admir. Cornel. Hogelandus in Hist. Oeconom. animalis*, *Wallæus de Motu Chyli*, *Willis de Fermentatione*; Eorumq; nonnulli in hôc cum *Gal.* & *Avicennâ* concordant, ut acorem hunc â Liene adduci credant alii verò fontem hunc negligentes, (uti *Zac. Lusit.*) ventriculo connatum ac proprium istum sibi persvadent. Quæ autem pro acido tali & inde enatâ causâ Appetitus proferri solent, examinata & explosa jam dedit *D. D. Rivinus in Dissertat. de Acido ventriculi fermento.* Insuper per experientiam constat, humorem ventriculi fermentalem non acidum esse, sed potius leviter salsum. Neq; verò apparet, quamobrem non aliud qvam acidum fermentum hoc statui debeat; cum non acidis modo, sed & salsis, sulphureisque, quin insipidis rebus, vis dissolvens & fermentans insit; Quod postremum etsi dubium cuiquam videatur, Experientiæ tamen haud refragatur. Nam primo Saliva omnis acidatis expers, imò insipida visa, vim nihilominus singularem fermentativam possidet, ita ut diversa præstet, quæ à simplici ▽ expectare non licet, dum ☿ium mortificat, ejusque minutias discontinuat,

tinuat; per Salivam item & ejus vim fermentativã, nunc per oſcula, nunc per communia pocula, ſæpe morbi communicantur, quod de Scorbuto, Lue Venerea & ſimilibus aſſeritur: Porro ſaliva ſanorum, ſalinâ ſuâ vi, eſt optimum Coſmeticum & pluribus morbis externê conducit, ut Hordeolo, Impetigini, ceu & canes lambẽdô ſua vulnera ſanant. 2. Nec à Natura tantum non alienum, ſed à Chymicis obſervatum, dari menſtrua fere inſipida, compacta ſatis nihilominus corpora diſſolventia & immutantia, quale quid de oleo aniſi in ſolvendis Coralliis in mucilaginem rubicundiſſimam *D. Langelott. in Epiſt. ad Naturæ Curioſos* docet.

XII. *Sitis*; quæ mordacibus effluviis ex deflagrante Sangvinis Maſſa hinc inde diſſeminatis, ventriculo ejusq; orificiis affixis, vel ad fauces & gutturis concavitates derivatis, ac quaſi ſublimatis, meritò tribuitur: docente pluribus *Fabro Pyretol. Gen.* p. 13. & 14.

XIII. *Alvus*, ut ſolet fere Quartanariis eſſe, *Tarda*; Cujus ratio dependet partim ab abſumptione humiditatis in fecibus alvinis, calori febrili acceptum ferendâ; partim ab acido viſcido p. n. in corpore exiſtente fibrasque inteſtinorum conſtringente.

XIV. *Sudor in declinatione Caloris*; qvem pro expulſione fermenti adverſi, denique ſubacti, (etſi non in totum everſi) fuliginumque excluſione, natura molitur.

XV. *Macies ubiq;* advertenda. Hæc cauſas ſuas habet ſat evidentes, ſpiritum jam paucum, jam nimium, ſangvinem in paroxyſmis fervidum, per ſe crudum & aceſcentem, ejusque ſerum præcipuê vitiatum, de quorum origine jam conſtitit. Nimirum hiſce poſitis, non poteſt non corporis Nutritio magnopere imminui, qvippe quibus rectè ſe habentibus in ſtatu naturali, feliciter illa ſuccedit.

Nam *Spiritum* in nutritionis negotio causæ efficientis s. assimilantis instar se habere, *succum nervosum* fermenti veluti vicem præstare, spiritumque animalem advehere, *sangvinis* partem *serosam*, velut ὄχημα τῆς τροφῆς, s. vehiculum nutrimēti assimilandi esse, portiones verò ejus gelatinosas, *chylosas*, materiam assimilandam s. succum proprie nutritium absolvere, & *purpuream* denique s. rubicundam sangvinis partem vel spiritum vitalem promptè sustinere & adducere, vel serum nutritium in fluore decente conservare, vel aliâ forsan ratione concurrere, hactenus persuasus sum. Certe spiritum ad nutritionem multum facere & sine illo nullam nutritionem fieri posse *Wirdigius l. c.* deducit. De succo nervoso quod dixi, sentit *Willis. Anat. Cereb. c. 24.* confirmat *Bruno Dissert. de liqvore animali Lemn. 1.* §. 7.

XVI. *Urinæ variæ, sed omnes crudæ;* Quarum potissima & prima ratio ponenda videtur in Cruditate acidâ ventriculi, de qvâ superius actum. Scilicet dum alimenta propter malam ventriculi dispositionem non rite fermentantur & dissolvuntur, particulæ eorum salinæ & sulphureæ, haud satis confractæ inq; minima redactæ habentur; Hinc serum à distributione chyli crudi residuum iisdem non impægnatur & Urina instar aqvæ limpidæ excernitur, Cruditatis Index. Derivandæ deinde eædem Urinæ à constitutione Massæ Sangvineæ, qvatenus hæc elementis minus activis dotata, segnius saltem effervescit, aut ipsius ebullitio naturalis, per aciditatis præsentiam inhibetur, adeoque Chyli aut ipsius contenta activa non satis dissolvuntur, fixiora simul non volatilisantur, ut seroso latici intimius commisceri & crassitiem convenientem ipsi impertiri haud valeant; Nisi in Paroxysmo: Unde post hunc rubicundiores urinæ habentur, & frigefactæ sedimentum rubrū deponunt.

XVII. Deniq; *Facies decolor.* Hæc Maciei pedisseqva, de illa autem constat ex præcedentibus. Quô-

Quônam itaque propriè Morbò, quibusnam in Partibus, quibuscum Symptomatibus, quas ob Causas Æger noster affligatur, satis me exposuisse opinor.

Prognosin quod spectat, cum supra jam constiterit, Quartanam hanc quodammodo Epidemiã, Autumnalem, sic satis vehementem, simulq; ut cæteræ ejus generis, Morbũ esse Chronicum, magnum atque diuturnum, itemque Universalem; Et labem non toti tantum Massæ Sangvineæ, sed & succis corporis penè omnibus, ipsique spiritui inhærere: cumque symptomata eidem conjuncta sat gravia sint, Facultate Animali per insignem lassitudinem, Rigorem ossa quasi contundentem, dolorem spinæ dorsalis & Hypochondrii sinistri; Vitali per chylificationem læsam, & hinc Nutritionem vitiosam non parum labefactatâ; Urinis à statu naturali multum deflectentibus, & flore tum totius, tum faciei insigniter deperditô: Non eqvidem facilem & molestiæ omnis expertem subitòque successuram Curationem animo concipere possum. Attamen certam illam fore, & salutem, siquidem Deus velit, pristinam Ægro nostro redituram affirmare non dubito. Est enim ceu pariter initiò innuimus, Qvartana Morbus tutissimus, neque in eò apud nostrum Vigore, quô alias solet, cum tristia minatur. Absunt accidentia funesta, nimirum durities Hypochondrii sinistri cum purpura maculisque Scorbuticis conjuncta, it. Hæmorrhagia narium, quam aph. 3. Sect. 8. malam pronunciat, item Singultus, quem lethalem Hartmannus vidit. Denique Æger juvenis, neq; à Medicinæ usu alienus est. Si speciatim de Tempore Curationi impendendô prodenda mens est, dico, Mensem unum vel alterum, quin tertium posse elabi, antequam suô se malô liberatum sentiat. De modô Eventus sic teneo: Post varias spiritus exæstuationes & M. S. fermentationes, subjugatô denique fermentô,

perq; ſudorem partim, partim per alias vias excluſô, ſangvineque depuratô, rediturum denique illum ad motum competentem, omniaque in oeconomiâ animali ritè ſucceſſura. Quod eâ tamen lege accipi velim, ſi æger ſe audientem dicto præbuerit; ut & quæ facienda ſunt, rectè fieri poſſint, & quæ fugienda, ut par eſt, evitentur. De quibus utrisque tradere jam tempus eſt.

Et I. de faciendis. Quorũ rationem non melius intelligere licet, quã ex modô ſolutionis, quem modo generationis ante expoſito contrarium ita concipio. Ceſſabit exæſtuatio ſpiritus p. n. in ægro noſtro, dummodo fermentum ſalis peregrinum, in Liene ſubinde repullulans, aut ſupprimatur ſ. activitas ejus inhibeatur, aut extingvatur. Supprimetur antacidis ſpecificis. Extingvetur, ſi digeſtio Lienis redintegretur & ſangvis digerendus aciditatem & viſciditatem, quam concepit, exuat. Hoc effectum dabitur, proſcriptis ex M. S. portionibus heterogeneis, & in earum locum ſubſtitutis blandis & dulcibus. Eliminabuntur illæ evacuatione univerſali, nempè ſangvinis per Venas apertas eductione, perque alvum, urinæ, ſudoris & ſalivæ vias, purgatione. Redibunt hæ, chymô redintegratô ſeu melioratô. Meliorabitur Chymus, ſi chylus dulcis & bonus generetur. Generabitur hic, materiâ Chylificandâ convenienti acceptâ, reliqviis acidis & crudis in ventriculo hærentibꝰ exturbatis, ſicque fermentô ventriculi in ſtatum naturalem reductô, & ſpiritu recte iterum affluente. Accipietur materia Chylificanda conveniens, aſſumptis ritè alimentis bonæ notæ facilisque concoctionis, ut & potu probô. Exturbabuntur reliquiæ acidæ, malumque fermentum extra ventriculum feretur, tùm ſurſùm per Vomitum, tùm deorſum per Catharſin. Spiritus iterum ritè influet, ſi non amplius abſumatur; quod fiet paroxyſmô febrili ut & aliis ſymptomatibus urgentibus ſublatis.

Nimi-

Nimirum hinc colligere facile eſt, quid pro ſalute Ægri noſtri agendum Cauſæ morbificæ indicent. Indicant verò & earum & Subjecti conditio, aliaque impropriè dicta Indicantia, operationes alias, dictarumque aliquas determinant, aliquas limitant, nonnullas planè excludunt. Indicat ſcilicet ſuccorum evacuandorum qvalitas, nempe aciditas & viſciditas, ſiquidem illi tùm ex primis viis, quàm ex M. S., per Vomitum, Urinam, Sudores commodè duci debeant ante digerēdos, cum aliàs moleſtiſſima futura evacutio, ceu *Sylvius* agnovit *Prax. L.1.c.2.* §. *26.* Digeſtio hæc fiet partim in vertendô & abſorbēdô acidū, partim incidendô tenax quod eſt & glutinosū. Indicat eadē humorum qualitas, cum Digeſtionē lentè admittat, purgationnem vix fortiorem locū habiturā, ſed lentè & per Epicraſin purgandum eſſe. Indicat locus cruditatis præcipuus, nempe Ventriculus, â faucibus propiùs qvàm ab inteſtinô rectô diſtans, Vomitum potius & ante, qvàm Catharſin per alvum inſtituendum; idemq; in omni fere febre faciendum inculcant Principes in Re Medicâ Viri, experientiæ teſtimoniô confirmante, quod unicô Vomitoriô plus ſæpe in ſimilibus caſibus ægri juventur, qvam plurimis Purgationibus. Ubi volupe eſt paulisper extra ordinem ire, deqve Vomitoriorum indole aliqva hûc afferre, aſſerendo, qvod *inter Vomitoria & Purgantia vix Esſentialis & vera, ſed modalis duntaxat & gradualis differentia intercedat*: Quippe vix datur Vomitorium, quod non ſimul per alvum evacuet, & nullum purgans verum, quod non etiam vomitum cauſare poſſit, pro diverſitate ſaltem doſeos & corrigentis mutatione. Imo ſtolones ſambuci, die Hollunder Sproſſen/ pro diversô ſaltem decerptionis ſuæ modô interdum vomitum, interdum ſeceſſus, movere obſervatum; Illum ſc: ſi in decerpendô digitis ſurſum vellantur; hunc v. ſi deorſum & humum verſus decerpantur. Qvale quid

le quid in aliis quoque vegetabilibus Catharcticis, ut fol. asari &c. annotant Authores, vid. *Helm. Tr. de Magnet. Vulner. Curat.* Circa doseos diversitatem vix ille dubitabit, qui v. g. Colocynthidis grana aliquot alvum tantum laxare, scrupulum autem integrum vel Unciam ß. vomitum ciere novit. Præparatio verò & correctio, in immutatione s. refractione ad minimum, illorum Principiorum consistit, quæ sibi relicta, ventriculum ad vomitum potius irritarent. Duæ autem præter quantitatem dictam in Pharmacis sunt conditiones, quarum intuitu Emetica ventriculum ad Vomitum citiùs, quàm intestina ad alvi depositionem movent. Harum Prima, nimia illorum activitas, & fibrarum nervearum ventriculi celerior irritatio est, quam si diutius stomachus tolerare nequit, fibrarum suarum carnosarum contractione, illa ejicere conatur. Altera Pharmacorum nimia tenacitas videtur, qua tunicæ interiori ejusdem ventriculi tenacius & diutius adhærescentia, eandem atrocius vellicant. Ergò qui hanc activitatem & stimulandi vim intensiorem tollere, vel tenacitatem atque glutinositatem corrigere novit, Vomitoria facile in purgantia mutabit; (inquit sæpe laudatus *D. D. Bohn. in Colleg. Therapeut. M S S. Art. III. de Purgatione*) Prius contingit, vel per quamcunq; particularum acrium exhalationem & elotionem, vel per earundem fixationem; ita Asari radix per coctionem vim vomendi amittit, imo tandem vi purgatrice depositâ, Sudoriferam atq; Diureticam retinet, vid. *Helm. Tr. de Natur. Contrar. Nesc. §. 46. & Simon Pauli Quadripart. Botan. p. 23.* Aliorum virulentia Emetica per acida infringitur & in purgativam reducitur, v. g. radicis Elleb. nigri per Acetum destillatum, phlegma Vitiroli; & Mercurii Vitæ per circulationem cum Spiritu Salis, aut cũ Spiritu Nitri cohobationem. Imo similem correctionem hæc & alia

Medi-

Medicamenta videntur perpeti in& ab ipſis aſſumentium ventriculis, ita ut quæ huic Vomitoria ſunt, alteri alvum ſaltem blandè ſubducant. Sic ☿ vitæ, ex Obſervatione *Sennerti*, Hydropicos per inferiora tantum purgat, vehementisſimū alias Emeticum. Alterum fit per portionum ſibi invicem tenaciter cohærentium, ſeparationem & divulſionem, ceu in reſina jallappæ videre licet, quæ ſi per ſe propinetur utplurimum Emetica exiſtit, ſin verò cum Vitello ovi, vel Spiritu Vini prius disſolvatur, ejusq; viſciditas deſtruatur, ſuavisſimum evadit purgans, vid. *Wallæum Meth. Med p. 20. Petchlinum de Purgantibus c. 19. & Williſ. Pharm. Ration. P. 1. Sect. 2. c. 2. & Sect. 3. c. 1.* Ita ut ex his dictis ſatis ſuperq; conſtet, Vomitoria & purgantia modaliter ſaltem non autem per ſe differre.

Sed ut è diverticulo in viam redeam, Indicant Vires ægri noſtri, qui alioqui Paroxyſmi vehementia atteruntur, non dandum Vomitorium, (quod alioqui Practici jubent, nec *Hippocrati* diſplicet) die Paroxyſmi. Indicant eædem, Evacuationem per Ptyalismum, veluti moleſtisſima, ſomnum & quietem turbantem, minimè ſuſcipiendam. Similiter & hæ & ipſa Maſſæ Sangvineæ conſtitutio docent, eductione ſangvinis per V. S. abſtinendum. Et cum viſciditas etiamnum humorum magna ſit, patet hinc ægrum ſudoribus, antequam fluxiles illi facti ſint, minimè macerandum. Quod pariter exemplum *Wedelii* monet, qui Studioſum Quartanarium per ſudorifera volatilia indeſinenter ante evacuantia adhibita, in Purpuram Scorbuticam multis annis poſt durantem, conjectum commemorat.

Redit adeoq; ſumma eorum, quæ ex Artis dictamine agenda apud noſtrum ægrotum veniunt ad hæc potisſimū capita. 1. ut fomes materiæ morboſæ, in primis viis & ſtomacho hærens, reſolvatur & Vomitoriis blandisq; purgantibus removeatur. 2. Acidum viſcidum in Maſſa Sanguinis, antacidis & incidentibus emendetur, eademq; lenibus Catharcticis, Diureticis & deniq; Diaphoreticis, depuretur, 3. Fermentum interim febrile ſpecificis ſupprimatur, & 4. Lienis Digeſtio appropriatis juvetur. 5. Symptomatibus in curſu urgentibus, præſertim ſpinæ dorſalis doloribus maturè obviam eatur.

 Quæ

Quæ omnia eô ordine, quô modò recensuimus fieri debere, facile est ex ante dictis colligere.

Fieri autem quibus *Instrumentis* possint, id nunc indicandum. Faciam servatô ordine vulgò receptô, secundum tres Fontes *Chirurgicum*, *Pharmaceuticum*, & *Diaeticum*.

Igitur ex *FONTE CHIRURGICO* inservient sudori cum opus erit, per frictiones, juvando, panni calidi & asperi, quorum adhibendi modus notissimus est.

Ex *FONTE PHARMACEUTICO* 1. *Vomitui concitando* prodesunt vel *Oxysaccharum Emet. Ludovici* vel *sapa Vomitoria Sylvij* vel *Crocus Metall. absynth. Mynsf.* vel Antimoniata alia, aut *Radix Asari* quam à Drachm. ß ad Drachm. datam in pulvere, vel 100 curasse quartanarios *Lindenius in Collegio Casuali MSS.* docet. Vel seq. R. *Tartari Emetici gr.* iij *Sacch. albiss. Scrup. ß* M. D. *in vehiculo calido S.* Brechpülverlein auff einmal zu nehmen. R. *Fol. Asari recent. No.* viij, *scinde in longa Segmenta & affunde Aquæ Card. bened. Uncias tres, stent per noctem, mane coletur per linteum, adde Oxymel. simpl. Drachmas* iij. Notandum enim, quod inculcat *Horstius* in *Herbar. L. 1. P. 258.* nec multam contritionem ferre Asarum. Circa usum autem horum, quomodo se gerere debeat Æger, non est quod pluribus indicem, quando quid Vomiturientem facere conveniat â quovis Medico præsente experiri potest.

2. *Præparationi & Digestioni* humorum acidorum & viscidorum conducent *Sal digestivum Hypochondr. Sylvii* dictum, ex Capite mortuo Spiritus Salis Armoniaci, cum cineribus clavellatis aut Sale Tartari destillati, elixiviatum, *Tartarus Vitriolatus*, *Arcanum Duplicatum Mynsichi*, *liquor Terræ fol. Tartari*, *Sal absynthij Centaur. min. Card. bened. Fumar. aliaq; hujus generis alcalia vegetabilium fixa Cochleæ* item *Conchæ, Ostreæ, Mater perlarum, Corall. rubra, Os sepiæ; Cancri fluviatiles horumque ut & Percarum lapilli.* Præ reliquis autem *Spiritus Salis Armoniaci*, quem *Antiquarrium* vocare consuevit *celebratissimus Lipsiensium Medicus D. D. Michaël, hujusq; flores; Spiritus* item & *Sal vol. C. C. aut viperarum. Ess. Myrrhæ cum spiritu salis Armoniaci parata.* Nam Quartanæ sanè potentiorem, & ad volatilia extensam manum exigunt, docente, *D. Ludovico Diss. 1. Pharm. p. 286.* Scilicet hæc omnia acidum, partim invertendo, partim absorbendo enervant, & visciditates detergunt, possuntque diversimode

misceri

miſceri e, g. R. *Salis Antihypoch: gr. XV. Corall. rubr. Scrup. ß. M. F. Pulvis pro una & ſic pro 6. doſibus S. Digeſtiv* Pülverlein. *Vel* R. *Arcan. dupl. Mynſ. Scrup. ß. Salis abſynth. Card. bened. ana gr. IV. florum ſalis Armoniaci gr.* ij. vel iij. *M.* aut R. *Spirit. ſalis. Armoniaci, C. C. rectificati ana Drachm. dimid.* S. Alterier Spiritus. Quis verò adminiſtrandi ſingula modus ſit, longum foret exponere. Si de appetitu ægri conſtiterit, in quam maximè materiam ille feratur, nullo negotio id ipſum docere licebit.

3. Ad *blandam purgationem*, etſi plura facere poſſent, utpote *Pilulæ aloëticæ* (ex Aloë, non niſi per Aquam ſimplicem depuratâ, minori forma, ita ut ex quôvis granô quatuor circiter fiant, juxta *Ludovicum Tr. de Sale vol. Tartari* paratæ;) *Decoctum Tamarindorum, ſyr. roſ. ſolut. cum Ambubeja Clyſteres Emollientes varij*, etc. Meâ tamen ſententiâ ſufficiens ſatis & commodum uſui erit. *Potionis genus*, tale: R. *fol. ſ. ſ. ſ. Drachm.* ij *Mechoacannæ Drachm. ß, ſeminum aniſi Scrup.* I. *Galang. Min. ſalis Tartari ana gr. V. infunde per noctem cum ſ. q. Decocti florum & fructuum, mane bulliant. Colentur, Colaturæ* R. *Unciam I. cui adde Syr. de Cichor. cum Rhab. ſyr. roſar. ſolutivi ana Drachmas* ij *vel* iij, *pulveris rad. Jallapp. gr. V. AquæCinnam. Cochlear dimidium* M. S. Laxier-Tränklein / capiatur die ἀπυρεξίας horâ matutinâ ſeptimâ calidum cum jejunio 2. horarum: Quibus elapſis juſculo utatur, repetatve ejus uſum ſingulis octiduis.

4. *Diuriſin* concitare apta erunt, tum quæ inter Digeſtiva paulo ante recenſuimus aliqua tum maximè *Tinctura Salis Tartari ad guttas 40 in vino Rhenano, vel Aqua alkakengi aut ſimili* data, horis potisſimum pomeridianis.

5. Similiter *pro ciendis ſudoribus* pleraq; iſtorum convenient, ſpeciatim tamen huic intentioni ſatisfactum iri crediderim per *Bezoard. Minerale* præſertim *Martiale*, pondere gr: xv. *in* ▽ *è typhis Cervorum Cinnamomiſatâ*, exhibitum; vel *ſpiritum ſalis Armoniaci ſaſſafratum aut aniſatum*, item *Carminativum, de tribus alias dictum*, ad guttas xxv, duabus horis ante paroxyſmum cum vino Rhenano datum, additô tantillô *Tincturæ Anodynæ Ludovici*. Is ipſe enim Opiata ſpiritibus volatilibus combinanda *loco paulo ante cit.* ſvadet.

6. *Fermenti febrilis activitatem cohibere* idemque ſpecificâ virtute ſupprimere poterunt, (ut alia à variis recenſita taceam), *Intrinſecus* quidem

dem datus *Cortex Chinæ* (quem alias *Corticem Sinensem* & *Palo de Calenturas*, *Corticem* item *Jesuitarum & Lignum febrifugum* appellant, cujusq; naturam modumve operandi & adhibendi pluribus deducit *Willis. Tr. de Feb. p. 102.* quo cum conferri potest *Jul. Cæs. Claudin. app. ad Tr. de Ingressu ad infirm. p. 434.* ubi notanter addit, hoc damnum absconditum habere hunc Corticem, quod Tentiginem excitet. *D.D. Ammannus* Disp. singulari *de Antiquart. Peruv.* habita Lips. 1663. ut & *Manuduct. ad Materiam Medicam p. 104.* & *Sydenhamius* l. supr. c. p. 82.) aut *Gentianæ radix*, vel in substantia ad Drachmam j. vel sub forma succi inspissati inque Pilulas redacti ad Scrup. ij, aut in Extractô ad Scrup. j. exhibita. Testatur enim *D. Ludovicus*, (cui *Barthol.* quoque & *Hœfer. in Hercule Medico* accedunt) & solitaria hôc & tantillo Nucis Vomicæ sociato præsidio idē sese, quod cū China Chinæ imo cōstantius quid præstitisse: Extrinsecus autem applicat una *Empl. Strobelbergeri* quod multū valere ad frangendam Quartanæ contumaciam, sicut & empl. *ex fuligine splendente, Terebinthina telisq; aranearū, cum camphora & oleo araneanrum concinnatum*, quod seni nobili fere sexagenario, sine Medicamenti cujusdam alterius usu, Quartanam profligasse, Autore *DD. Michaëlis*, testatur *DD. Ettmull. in Præfamine Dissert. de Chirurg. infusor.*

7. *Lienis Digestionem* juvabunt *intus* assumpta *Martialia*, imprimis *Tinctura Mart. aperitiva Tartarisata Zwelferi & Michaëlis à Rolf. in Chymia p. 219.* exhibita, *Ess. fumariæ*, *Tinctura Corall. antiscorbutica &c.* ad guttas xxx vel xl. propinatæ: Topici vero loco calidè regioni Lienis applicatum *Emplastrum de Nicotianâ*, quod *Helmontii* fuisse creditur, *quôve nunquam se falsum ille asserit, nisi quod in obesis tardiora sint ejus obsequia de feb. cap. 17.* Hoc alii cum *oleo Capparum* parant, alii sic adornant: ℞. *Nicotianæ* q. v. Coq. in s. q. Vini ad ebullitionem dimidiæ horæ, Coletur per pannum Colaturæ adde mel commune, olei communis q. s. ut reducantur ad Empl. consistentiam.

8. *Rigori* ὀςυχόπτῳ *& dolori spinæ dorsalis demulcendo* egregiè profutura arbitror *Linimenta* calidiora dorso inuncta quale est illud *Wierij* ab *Hœfero in Hercul. Med. L. VI. p. 360.* propositum *℞. olei Laurin. Unciam iß. Spiritus vini Drachmas ij succi Rutæ Unciam j. M. Coq. lente.* Non minus *olei Caryophyllorum* in hunc finem cōmodus usus erit, quippe, quod & externè Epigastricæ regioni illitum, & ad gutt. iv. vel. v. in 🜄 *Zedoariæ* aut *Theriacali* potum, aut sub Elæosacchari forma ad gr. v. vel

vel vij. in vino aſſumptum horroris remiſſionem eximiè promovet, docentibus *Sylv. 10. L. I. c. XIX. §. 71. & D.D. Ettmull. Diſſert. de Opij Virtute Diaphoretica c. 2. §. 21.*

9. Siqve alia Ægrum ſymptomata magnoperè urſerint, non deerunt ex hoc Pharmaciæ fonte, quibus ſublevari poterit, mihi hoc loco propter brevitatis ſtudium prætermittenda.

Ex FONTE tandem DIÆTETICO operationibus Medicis ante recenſitis congruent. *Aër* toto Curationis tempore temperatus: *Cibi* ex pullis Gallinaceis, Aviculis montanis, Carnibus Capreolorum ſylveſtrium &c. juſcula ex Cremore avenaceo, jure carnium, Cereviſia & Vino cum ſeminibus Carui parata. *Potus* Cereviſiæ hordeaceæ probè defecatæ cumque herbis quibusdam febrifugis v. g. Centaur. minoris. Roſmar. Meliſ. Scolopendr. Card. bened. infuſæ; ut & Vini, (quando febris inducias dat,) mediocriter generoſi: *Motus corporis animiq;* moderati: *Excretio* excernendorum minimè impedita: *Somnus* pariter mediocris.

Reſtat tantum ut *fugiendorum* cõmemoratione concludam, quæ imprimis à Cauſis, ſupra adductis indicantur: Quanquam & aliæ quædam res de iisdem moneant, ceu jam tum innui quando de faciendis egi, & vulgò dictas Contra-indicationes attigi. Quare dicta hîc repetere nolo, paucis tantum ægrum monens: ut caveat ſibi ab aëre frigido, potuque ejusdem qualitatis, & immoderatâ hujus ingurgitatione. Fugiat item Lac & Lacticinia, Piſces, præſertim alburnos, fructus horarios, cibos fumo induratos, & ſimilia facile aceſcere apta; qualia Mellita etiam ſunt & ſaccharata. Mittat Cereviſiam Falckenhagianam, Vitet Mœrorem & Iram, & quicquid animi quidem turbare poteſt.

Ita conſulo, Conſilium autem, qualecunque hoc ut proſit afflicto, id eſt, quod à Supremo Numine ſupplici Voce poſco, cui

SIT LAUS ET GLORIA.

Quæ

Quæ Juveni facienda ſient fugiendaque, *Febris*
Quem *Quartana* quatit, dum non malè conſulis, omni
Monſtras Te ſtudio Juveni facienda Medenti
Feciſſe, ac quæ ſunt illi fugienda fugiſſe.
Agnoſcet ſtudii veſtigia Lector, & Artis
Mox ægri agnoſcent parte ſolamina grata.

Nobil. atq; PerEximio Dn. GERRESHEIMIO, Concivi ſuo & hactenus Auditori percaro, cum Voto omnigenæ felicitatis inter occupationes

f.

PRÆSES.

Rebus ut afflictis FRATER medeare Tuorum,
Laudo Tibi ſtudium, quod Medicina notat.
Hem! Perſuadebam Tibi quondam Matris amore
Ut velles hominum corpora ſana dare.
Non mora, flectebas ſenſus ad Pharmaca, quorum
Nomina & Effectus mente tenere juvat.
HALLA quod inſtituit, Jova ducente Benigno,
FRANCFURTUM docuit LIPSIA ut Alma Prius.
Pergis ad Auguſtum Finem ſpecimenque Laboris
Docti oſtenſurus fers bene Scripta foràs.
Nunc ea defendes; Ego Præſens corde precabor
(Corpore ſejunctus): *Det DEus omne Bonum!*

Tuus Frater verè germanus
M. JOH. WILH. GERRESHEIMIUS,
Ruppinenſis Scholæ Rector.

Dum TU describis diræ molimina febris,
Sic doctô calamô singula quæqe notas.
Jupiter ab alto, grator, tua cœpta secundet!
Sic TIBI sic Patriæ commoda multa feres.

Nobiliss. atque Doctiss. Dno. Authori Fratri suo dilectiss. lmq; f.

H. Q. M. S.

SCire potestates Herbarum, usumque medendi,
Et Chimistarum succis depellere morbos,
Non labor est unô facilis peragendus in annô,
Solertes doctosque animos operosa Medentum
Ars poscit, queîs expertum ratione probetur.
Hactenus ingenuus mansisti Lector, *Amice*
Privatus, Celebris scrutans quæ Lipsia dixit,
Qvæqve Viadrinus docuit TE noster Apollo.
Jam scandens cathedram sistis Tua θήματα Doctis,
Veraque sic Tua laus Nomenque manebit, & illud:
Non nocte, ut fungi, Medici nascuntur in unâ.

Hisce petito Nobiliss. & Doctiss. Dn. Respondentis Fautoris & Amici satisfacere debuit

MELCHIOR BENJAMIN Kaldenbach/
Philiater.